

EDGAR ALLAN PO VA ABDULLA QODIRIY ASARLARIDA SEVGI VA FOJIAVIYLIK

Xalimov Saloxiddin Samiyevich

QarDU mustaqil tadqiqotchisi
halimovsalohiddin37@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19448767>

Annotatsiya: Mazkur maqolada Edgar Allan Po va Abdulla Qodiriy asarlarida sevgi va fojiaviylik motivlari qiyosiy adabiyotshunoslik nuqtai nazaridan tahlil qilinadi. Har ikki adib ijodida inson ruhiyati, fojiaviy taqdir va sevgi kechinmalari o'ziga xos badiiy vositalar orqali yoritiladi. Po asarlarida romantik va gotik unsurlar orqali sevgi ko'pincha o'lim bilan uyg'unlashgan holda tasvirlansa, Qodiriy ijodida sevgi ijtimoiy muhit va tarixiy sharoit bilan chambarchas bog'liq holda aks etadi. Tadqiqot natijasida ikki adib ijodidagi umumiy va farqli jihatlar ochib beriladi.

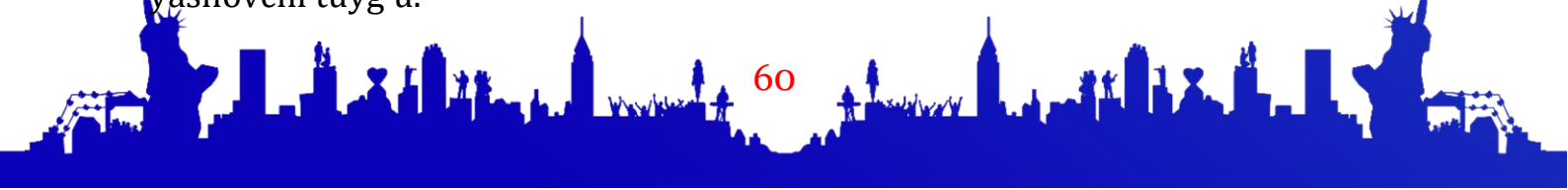
Kalit so'zlar: sevgi, fojiaviylik, psixologizm, romantizm, realizm, qiyosiy tahlil, badiiy obraz

Abstract: This article analyzes the motifs of love and tragedy in the works of Edgar Allan Poe and Abdullah Qodiri from the perspective of comparative literary studies. In the works of both writers, the human psyche, tragic fate and love experiences are illuminated through unique artistic means. While in Poe's works, love is often depicted in harmony with death through romantic and gothic elements, in Qodir's work, love is reflected in close connection with the social environment and historical conditions. As a result of the study, common and different aspects in the works of the two writers are revealed.

Keywords: love, tragedy, psychologism, romanticism, realism, comparative analysis, artistic image.

Qiyosiy adabiyotshunoslik turli millat va davr adabiyotlarini o'zaro solishtirib o'rganishga xizmat qiladi. Edgar Allan Po va Abdulla Qodiriy turli makon va zamonda yashab ijod qilgan bo'lsalar-da, ularning asarlarida inson qalbi, sevgi va fojiaviylik muhim o'rin egallaydi. Ushbu maqolada mazkur ikki adib ijodidagi sevgi va fojiaviylik masalalari qiyosiy jihatdan tahlil etiladi. Edgar Allan Po va Abdulla Qodiriy asarlarida **sevgi va fojiaviylik** mavzusi muhim o'rin egallaydi. Biroq bu ikki adib turli davr va muhit vakillari bo'lgani sababli mazkur mavzuni turlicha yoritadi.

Edgar Allan Po ijodida sevgi ko'proq **ideal, ruhiy va abadiy tuyg'u** sifatida tasvirlanadi. Masalan, Annabel Lee she'rida sevgi o'limdan ham kuchli ekanligi ta'kidlanadi. Po uchun haqiqiy sevgi — bu yo'qotilgan, lekin qalbda abadiy yashovchi tuyg'u.

Abdulla Qodiriy esa sevgini **real hayot, jamiyat va urf-odatlar bilan bog'liq holda** tasvirlaydi. O'tkan kunlar romanida Otabek va Kumush sevgisi sof va samimiy bo'lsa-da, ijtimoiy to'siqlar sabab fojiaga aylanadi.

Po asarlarida fojaviylik: ko'proq **o'lim va ruhiy iztirob** bilan bog'liq, mistik va qorong'i muhitda kechadi, ichki kechinmalar orqali beriladi. Masalan, The Raven asarida qahramon yo'qotilgan sevgisi azobidan qutula olmaydi.

Qodiriy asarlarida esa fojaviylik: **ijtimoiy muammolar** natijasidir, urf-odat va eskicha qarashlar bilan bog'liq, real hayot voqealari asosida beriladi Mehrobdan chayon romanida ham sevgi va fojaviylik jamiyatdagi adolatsizliklar bilan uzviy bog'liq.

- Po — **psixologik va romantik** yondashuv
- Qodiriy — **realistik va ijtimoiy** yondashuv
- Po'da fojaviylik ichki ruhiy kechinmalardan kelib chiqadi
- Qodiriyda fojaviylik tashqi muhit va jamiyat ta'sirida yuzaga keladi

Shunga qaramay, har ikki adibda sevgi: pok va yuksak tuyg'u, ko'pincha fojaviy yakun topadi, inson qalbinning eng nozik jihatlarini ochib beradi.

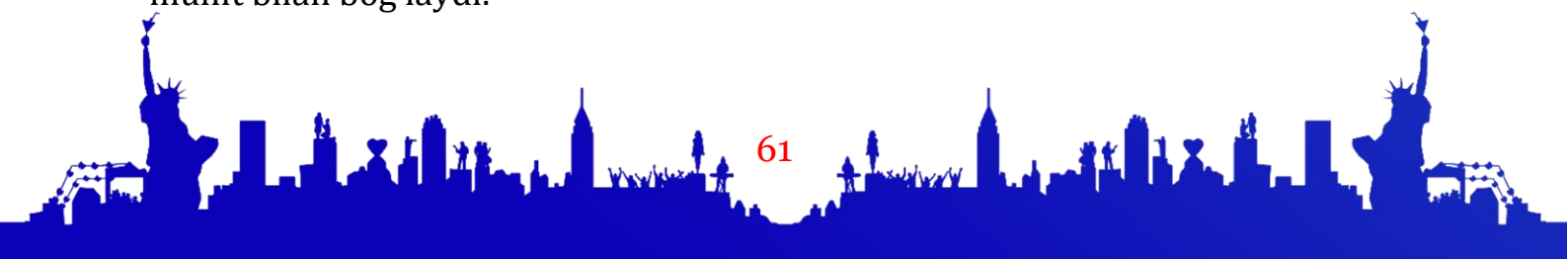
Edgar Allan Po ijodi asosan romantizm va gotika an'analari bilan bog'liq. Uning asarlarida sevgi ko'pincha fojaviy yakun topadi. Masalan, "Annabel Lee" she'rida sevgi o'limdan ham kuchli tuyg'u sifatida tasvirlanadi. Shoir sevgini abadiy va o'lim bilan chambarchas bog'liq hodisa sifatida talqin qiladi.

Po asarlarida fojaviylik inson ruhiyatining qorong'i qatlamlari bilan bog'liq. "The Fall of the House of Usher" asarida sevgi va ruhiy iztiroblar bir-biriga ulanib ketadi. Bu yerda fojaviylik nafaqat voqealarda, balki qahramonlarning ichki dunyosida ham namoyon bo'ladi.

Abdulla Qodiriy ijodi o'zbek realizm adabiyotining yorqin namunasi hisoblanadi. Uning "O'tkan kunlar" romanida sevgi va fojaviylik markaziy o'rin tutadi. Otabek va Kumush o'rtasidagi sevgi ijtimoiy muammolar, urf-odatlar va tarixiy sharoit tufayli fojiaga aylanadi.

Qodiriy asarlarida fojaviylik ko'proq ijtimoiy omillar bilan bog'liq. "Mehrobdan chayon" romanida ham sevgi va fojaviylik bir-biri bilan uzviy aloqada tasvirlanadi. Muallif sevgi orqali jamiyatdagi adolatsizliklarni ochib beradi.

Po va Qodiriy ijodida sevgi va fojaviylik umumiy mavzu bo'lsa-da, ularning talqini farq qiladi. Po asarlarida sevgi individual va psixologik xarakterga ega bo'lib, ko'pincha o'lim bilan bog'lanadi. Qodiriy esa sevgi va fojaviylikni ijtimoiy muhit bilan bog'laydi.

Po asarlarida qorong'u muhit, mistik elementlar ustun bo'lsa, Qodiriy ijodida real hayot manzaralari, tarixiy voqealar asosiy o'rinda turadi. Shu bilan birga, har ikki adib sevgi orqali insoniy qadriyatlarni ulug'laydi.

Edgar Allan Po va Abdulla Qodiriy asarlarida **sevgi va fojiaivlikning qiyosiy tahlili** quyidagicha ifodalanadi: har ikki adib ijodida sevgi — **markaziy badiiy mavzu** hisoblanadi. Shu bilan birga, bu sevgi deyarli har doim **fojiaiv yakun** bilan tugaydi. Bu jihat Po va Qodiriy ijodini birlashtiradi.

Edgar Allan Po sevgini **ideal, sirli va abadiy tuyg'u** sifatida ko'rsatadi. Abdulla Qodiriy esa sevgini **real hayot va ijtimoiy munosabatlar bilan bog'liq** holda tasvirlaydi. Masalan, Po uchun sevgi — ko'pincha yo'qotilgan sevgining xotirasi bo'lsa, Qodiriyda u tirik hayotdagi kurashdir.

Po asarlarida fojiaivlik sababi — **ichki ruhiy iztirob, o'lim va mistik kuchlar**. Qodiriy asarlarida esa — **jamiyat, urf-odatlar va ijtimoiy to'siqlar tasvirlanadi**. Ya'ni, Po fojiaivlikni ichkaridan (psixologik), Qodiriy esa tashqaridan (ijtimoiy) keltirib chiqaradi.

Po - **romantizm va gotika** uslubida yozadi (qorong'i muhit, sirli obrazlar). Qodiriy - **realizm** asosida yozadi (hayotiy voqealar, aniq tasvirlar). Bu farq sevgi va fojiaivlikni ifodalashda ham seziladi.

Po qahramonlari - ko'proq **yolg'iz, iztirobli, ruhiy bosim ostida**. Qodiriy qahramonlari - **jamiyat ichida yashovchi, ijtimoiy kurash olib boruvchi** shaxslar gavdalanadi.

Har ikki adibda sevgi: pok va yuksak tuyg'u, ko'pincha fojiaga olib keladi Lekin, Poda fojiaivlik - **ichki ruhiy halokat** A. Qodiriyda esa fojiaivlik **ijtimoiy adolatsizlik natijasini ko'rishimi mumkin**.

Po ko'proq ramziy obrazlar, metaforalar va gotik tasvirlardan foydalanadi. Qodiriy esa sodda, ammo chuqur ma'noli realizmga asoslangan tasvir uslubini qo'llaydi. Har ikki adibning uslubi turlicha bo'lsa-da, ularning maqsadi bir - inson qalbini ochib berish.

Xulosa qilib aytganda, Edgar Allan Po va Abdulla Qodiriy asarlarida sevgi va fojiaivlik muhim badiiy kategoriya sifatida namoyon bo'ladi. Po ijodida sevgi ko'proq ruhiy va mistik tusga ega bo'lsa, Qodiriy asarlarida u ijtimoiy va tarixiy omillar bilan bog'liq holda ifodalanadi. Har ikki adibning asarlari insoniy tuyg'ularni chuqur yoritishi bilan ahamiyatlidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Edgar Allan Po. Selected Works. - New York: Penguin Classics, 2003. -pp. 45–78, 120–145.
2. Abdulla Qodiriy. O'tkan kunlar. - Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 2018. - 56–132-betlar.

3. Abdulla Qodiriy. Mehrobdan chayon. - Toshkent: Sharq nashriyoti, 2019. - 34–98-betlar.
4. Comparative Literature: An Introduction. - Oxford: Blackwell Publishing, 2004. - pp. 10–35.
5. Adabiyotshunoslik asoslari. - Toshkent: O'qituvchi, 2015. — 22–60-betlar.
6. Karimov Naim. O'zbek adabiyoti tarixi. - Toshkent: Fan, 2017. – 145-210-betlar.

